

Šiame numeryje:

- Vilties Dievas — Kūrėjas.
- Už atmintį, sąžinę ir protą.
- Viena diena Vilniuje.
- Religinio veikalo premija kun. prof. Antanui Rubšiu.
- Nuomonės ir pastabos.
- Poeto sugrįžimo stebuklas.
- Dailininkas Alfonsas Dargis Vokietijoje.
- Prano Dom. Girdžiaus eilėraščiai.
- Penkioliktoji metinė lietuvių fotografų paroda.
- Nauja Antano Vaicūlaičio knyga.
- Lietuvių menininkų veikla Indianoje.
- Chicago teatruose.

Kertinė Parasė

Vilties Dievas — Kūrėjas

Mūsų laikais žmonija yra pasiekusi dramatišką laimėjimą, siekdamą nugalėti gamtą. Prieš mus atsiveria perspektyvos techniškai valdyti medžiaginį pasaulį, gyvybės procesus ir net erdvę, nuo kurių galva sukasi. Bet mes gyvename laikais, kuriuos valdo baimė. Pastaraisiais dešimtmečiais yra siaubingai atbudę nerimo ir mūsų pačių sužeidžiamumo pergyvenimai. Stovime priešais naują ir visa apimančią grėsmę, kylantį iš to paties mokslo ir technologijos, kurie mums teikia progą viešpatavimui. Ar mums rimtai yra galimybė turėti sau ateitį ir viltį? Turime išmokyti viltis ateitimi laikais, kuriems pavaldą duoda baimė.

Baimė ir viltis nėra kas nors naujo. Jos yra persmelkusios žmogišką patirtį ir anksčiau. Žodžius „baimė“ ir „viltis“ yra išradę ne mūsų laikai, kai mes dairamės aplink save, ieškodami pagalbos mūsų grasinamam būčiai. Geri ir blogi nauji dalykai niekad nėra taip labai nauji. Graikų mitologijoje pirmoji moteris buvo Pandora. Zeusas įsakė Hefajstui ją sukurti, kaip atsikėrimą žmogui ir jo geradariui Prometėjui. Dievai ją apdovanojo visais žavumais, kartu su smalsumu ir apgaulė. Zeusas pasiuntė ją kaip žmoną Epimetėjui. Prometėjas neišmanėliui broliui, ir davė jai skrynelę, kurią uždraudė atidaryti. Nežiūrint Prometėjas perspėjimo, Epimetėjas jai leido atidaryti skrynelę ir išleisti iš jos visą negandą, kurios nuo tada išstina žmones. Tik viltis pasiliko viduj skrynelės.

Viltis graikų mąstysenoje visada pasiliko klatingas lūkestis. Kaip akstinas žmogiškai technė ar veiksmingumui, viltis, žinoma, didžiai vertinga. Bet viltis akla — taip sako grandine prirakintas Prometėjas visiškai atvirai. Jo pokalbis su choru, atvedas prie šios išvados, skamba šitaip:

Prometėjas: Nuo minčių apie artėjančią mirtį aš išgelbėjau žmoniją.

Choras: Kokius vaistus nuo tos ligos radai?

Prometėjas: Aklas viltis įdiegiau jų širdyse augti.

Priešingai, žodžio „viltis“ vartoseną šventajame Rašte turi skirtingai pabrėžti. Viltis visad

nurodo teigiamą žmogišką lūkestį, ką nors, ko žmogus trokšta sau ar kitiems. Šitai mes skaitome, ar su miegančia sąžine, ar su nuostaba. Egzodo pasakojime ir mesijiniuose tekstuose. Egzodo „išėjimo“ prasme sudaro faktas, kad čia Kūrėjo rūpestis yra atverti naują ateitį žmonėms, kurie, atrodo, nebeturėjo ateities. Čia viltis neturi nieko bendro su tuo miglotu žmogišku tikėjimu, kuris iššoktų iš Pandoros skrynios, kaip abejotina palaima. Greičiau tai yra užtikrinta tikėjimo stiprybė, galima žmogui, atsiliepančiam į Kūrėjo mylintį rūpestį. Viltis yra labai arti tikėjimo. Iki tam tikro laipsnio ji yra tikėjimo aspektas. Netgi tiek, kad tikėjimas gali būti apatariamas, pasiremiant viltimi: „Tikėjimas laiduoja mums tai, ko viliamės, įrodo tikrovę, kurios nematome“ (Zyd 10:1). Todėl būkite „visuomet pasiruošę įtikinamai atsakyti kiekvienam klausiančiam apie jumoje gyvenančią viltį“ (1 Pt 3:15). Nėra tik atsiktinumas, kad kaip tik Senojo Testamento žmonės, nuolat patiriantys mirtį ir mirties grėsmę, niekada neatšizada vilties ateičiai.

Šventajame Rašte yra aistringas troškimas atskleisti dar daugiau apie ateitį ir apie viltį. Už šio troškimo yra įsitikinimas, kad Dievas Kūrėjas turės ką nors bendro su kūriniu ir baimės naktįje. Ten girdime ne vieną balsą, bet išstisą tikėjimo chorą. Girdime apie tautą, keliaujančią, siekiančią tikslo — piligrimus Dievo žmones, besimokančius vilties. Mokyti vilties reiškia įeiti į atsiveriančią ateitį. Dievas, kuris mus įveda į ateitį, yra Dievas, kuris sukuria į ateitį nukreiptą žvilgsnį mūmuse. Dievas Kūrėjas yra piligrimų tautos Mokytojas: „aš vienas žinau mintis, kurias turiu apie jus... ramybės ir ne prispaudimo mintis, kad jums duočiau pabai-gą ir kantrybės“ (Jer 29:11).

Kai skaitome: Ir kaip lietus ir sniegas nusi-leidžia iš dangaus ir ten daugiau nebegrižta, bet girdo žeme, vilgo ją ir daro ją derlinga, duoda sėklos sėjančiam ir duonos valgančiam, taip bus mano žodis, kurs išeina iš mano burnos; jis negrįš ir mane tuščias.

Už atmintį, sąžinę ir protą

PRANAS VISVYDAS

Tomas Venclova. Tekstai apie tekstus. Chicago, 1985. Išeido Algimanto Mackaus knygu leidimo fondas/ AM & M Publications, 7338 South Sacramento Avenue, Chicago, Illinois, 60629. Tiražas — 800 egz. Spausdino Mykolo Morkūno spaustuve. Aplankas — I. Gražučio. 240 psl. Kaina — 10 dol. Gaunama pas leidejus, pas platintojus ir „Drauge“.

Neseniai paklausiau iš Lietuvos viešnios inteligentės, kuri, man įėjus, rankose laikė tuos žalsvai aplenkus Tomo Venclovo *Tekstus apie tekstus*; „Kaip jums patinka?“ „Įdomu, įdomu“, atsakė ir pridūrė: „Stebiuosi, su koku užsidegimu jis garsina Lietuvą įvairiuose pasaulio forumuose. Net Afrikoje“.

Paminėdama Afrika, ji turėjo minty *Tekstuose* išspausdintą Tomo Venclovo pranešimą PEN klubo konferencijoje Dakare „Tautosaka ir lietuvių literatūra“. Paskaitininkas užjaučia ilgus amžius išnaudotus „tauriuosius laukinius“; lygiagrečiai nurodo ir mūsų tautos daugumą panašią situaciją. Jeigu ne tautosaka, ne žodinė kūryba, ne tos gausingos dainos, gyvavusios liaudies buitėje, jeigu ne tas kaimo archaiskos pasaulėautos charakteris, vargu ar mes būtumėm išlikę.

Nedrįsau viešnios kamantinėti — ką ji mananti apie Venclovo rašinius, kritikuojančius Sovietų Sąjungos policinę santvarką. Jaučiau, kad su tuo „garsina“ ji lyg ir norėjo pasakyti „gina Lietuvą“. Jos palankus demesys knygai, esu tikras, išreiškia ir daugelio kitų Lietuvos žmonių nuomonę: Tomas Venclova vertingai vykdo savo misiją pasaulyje — kelia į viešumą totalitarizmo skriaudas žmonijai.

Mūsųose kai kurie nuomūs literatai kai kada papriekiautauja tiems, kurie į savo literatūrinus išvedžiojimus įmaišo ir antikomunistinių pastabų. Rasi, tuo sudrumsciami žodinio meno dvasinė skaistybė. Trafaretiškai tariant, nedera politinį skiedinį pilti ant literatūros malūno ratų. Mano išmone, Tomas Venclova, kad ir giliai suvokdamas akademinės sklaidos vertę literatūrai, su anuų apsidraudėjų etika per daug nesiskaito. Ką padarysi, pati epocha „drumsčia“ meno skaistybę. Venclovo sampratoje literatūra neturi nusigręžti nuo laikotarpio problemų, nuo didėjančios grėsmės žmogaus laisvei ir kūrybai. Reikia reaguoti. Reikia raštu ar žodžiu priešintis. Tą jis ir daro kiekviena proga. Ne tik jo poezijoje, bet ir jo eseistikoje akistata su politiniu melu ir sprepauda išskyla kaip neišvengiama būtinybė.

Atsiverskime jo esė „Atmėnanti žemė“ — turbūt viena taikliausių žemininkų poezijos

bet padarys, ko tik aš norėjau, ir bus sėkmingas tuose dalykuose, kuriems aš ji siunčiau (Iz 55:10-11), mums yra aišku, kad šiuo žodžiu Dievas atsikreipia į žmonių tokiu būdu, jog kiekvienas, kuris gyvena šiame dviprasmiškam pasaulyje, gali pažinti ateitį ir viltį. Mes galime tai patirti, susitikdami šį veikiantį žodį. Laikais, kuriuos formuoja baimė, Kūrėjas ruošia naują ateitį ir naują viltį šiai neaprepiamai kūriniui.

Kun. Antanas L. Rubšys

ivertinimą, tuo ypatingą, kad glaustai parašyta. Pritaria jis žemininkų egzistencinei pozicijai, gyvenimo kaip laisvės sąvokai, jų užsilaikavimui sąžinei bei sąmoningumui, ištikimybei. „Vėl išskyla senovinis idealas — kalos kai agathos“, gražu ir dora. Prisipažinsiu, ši poezijos samprata man visų mieliausia. Ji nukrypsta prieš antihumaniskas mūsų amžiaus tendencijas, prieš teorijas, kurios neigia laisvę, pasirinkimą, individo nepaprastą vertę. Ji yra antifašistinė ar antikomunistinė (tiesa ir menas mūsų epochoje turi ne vieną, o du priešus“.

Ir štai po šio politiška „sudurmo“ aforizmo (tiesa ir menas turi du priešus...) ir po žemininkų poezijos teigiamo įnašo iškelimo, *Tekstų* autorius, jau kaip reiklus kritikas, nurodo ir jų poetinės technikos silpnybes. Tauri egzistencinė laikysena „kartais išvirsdavo žodžio dėsnio nepaisymu — atseit, negilia didaktika, šaltokų savokų deliojimu, netgi tuščiažodžiavimu ir pretenzija“. Šitokie nesklaidumai pas juos pasitaikydavo jaunatvės metais. Vėliau žemininkai suprato: „poezija yra tiek filosofinė, kiek ji lieka poezija; ir filosofija tiek yra poetiška, kiek ji lieka filosofiška“. Tai įsidėmėtina sentencija. Jei neklystu, kažką panašaus anksčiau yra suformulavęs Antanas Maceina.

***
Ivadiname *Tekstų* „Žodyje“ Venclova rašo: „Literatūros mokslas yra mano profesija, iš kurios štai jau kelinti metai valgau duoną išveivijoje“. Taip — universitete už literatūros paskaitas jam moka algą. Gal kelias šimtes per metus jis gauna už amerikiečių periodikoje protarpiais pasirodantį aktu-alius straipsnius. Tačiau už lig šiol išveivijoje išleistas vertingas knygas (eilėraščių, vertimų, politinių straipsnių ir dabartinių

Tomas Venclova

Nuotrauka Vytauto Mazelio.

tekstų) mūsų leidyklos jam prideriančiai užmokėti neišgali. Tokios jau aplinkybės. Egzodas juk ne valstybė. Čia išveivui rašytojui mokama ne valdiškais pinigais, o laisve.

Tik šios, nelengvai pasiektos laisvės dėka Tomas Venclova, šalia dažu kelionių po pasaulį, šalia akademinio darbo bei įvairių literatūrinių analizių, mąstymų apie mūsų kultūros raidą įvairiais amžiais, — gali spausdinti ir totalitarizmą apnuoginančius straipsnius.

XX amžių dargė ir tebedarko dvi prievarntines civilizacijos: Os-

vencimo ir Gulago. Į jų žalojamą tikrovę autorius žiūri su rūpesčiu ir protestu. To negana: tenykštį absurdą demaskuoja pašaipomis, samojingomis, ironiškomis frazėmis. Prieš skaitytoją atsiskleidžia totalitaristų niekšingumo ir kvailumo pavyzdžiai. Už tokius straipsnius, kaip „Žaidimas su cenzoriumi“, „Kalejimas kaip komunikacijos reiškinys“, „Apie rašymo meną Tarybų Sąjungoje“ (Solženicino knygos „Veršis su ažuolu“ recenzija), „Czesław Milos: nevilts ir malonė“, jam okupuotoje tėviškoje honoraras būtų sumokėtas apkaltnimui,

vencimo ir Gulago. Į jų žalojamą tikrovę autorius žiūri su rūpesčiu ir protestu. To negana: tenykštį absurdą demaskuoja pašaipomis, samojingomis, ironiškomis frazėmis. Prieš skaitytoją atsiskleidžia totalitaristų niekšingumo ir kvailumo pavyzdžiai. Už tokius straipsnius, kaip „Žaidimas su cenzoriumi“, „Kalejimas kaip komunikacijos reiškinys“, „Apie rašymo meną Tarybų Sąjungoje“ (Solženicino knygos „Veršis su ažuolu“ recenzija), „Czesław Milos: nevilts ir malonė“, jam okupuotoje tėviškoje honoraras būtų sumokėtas apkaltnimui,

vencimo ir Gulago. Į jų žalojamą tikrovę autorius žiūri su rūpesčiu ir protestu. To negana: tenykštį absurdą demaskuoja pašaipomis, samojingomis, ironiškomis frazėmis. Prieš skaitytoją atsiskleidžia totalitaristų niekšingumo ir kvailumo pavyzdžiai. Už tokius straipsnius, kaip „Žaidimas su cenzoriumi“, „Kalejimas kaip komunikacijos reiškinys“, „Apie rašymo meną Tarybų Sąjungoje“ (Solženicino knygos „Veršis su ažuolu“ recenzija), „Czesław Milos: nevilts ir malonė“, jam okupuotoje tėviškoje honoraras būtų sumokėtas apkaltnimui,

vencimo ir Gulago. Į jų žalojamą tikrovę autorius žiūri su rūpesčiu ir protestu. To negana: tenykštį absurdą demaskuoja pašaipomis, samojingomis, ironiškomis frazėmis. Prieš skaitytoją atsiskleidžia totalitaristų niekšingumo ir kvailumo pavyzdžiai. Už tokius straipsnius, kaip „Žaidimas su cenzoriumi“, „Kalejimas kaip komunikacijos reiškinys“, „Apie rašymo meną Tarybų Sąjungoje“ (Solženicino knygos „Veršis su ažuolu“ recenzija), „Czesław Milos: nevilts ir malonė“, jam okupuotoje tėviškoje honoraras būtų sumokėtas apkaltnimui,

vencimo ir Gulago. Į jų žalojamą tikrovę autorius žiūri su rūpesčiu ir protestu. To negana: tenykštį absurdą demaskuoja pašaipomis, samojingomis, ironiškomis frazėmis. Prieš skaitytoją atsiskleidžia totalitaristų niekšingumo ir kvailumo pavyzdžiai. Už tokius straipsnius, kaip „Žaidimas su cenzoriumi“, „Kalejimas kaip komunikacijos reiškinys“, „Apie rašymo meną Tarybų Sąjungoje“ (Solženicino knygos „Veršis su ažuolu“ recenzija), „Czesław Milos: nevilts ir malonė“, jam okupuotoje tėviškoje honoraras būtų sumokėtas apkaltnimui,

vencimo ir Gulago. Į jų žalojamą tikrovę autorius žiūri su rūpesčiu ir protestu. To negana: tenykštį absurdą demaskuoja pašaipomis, samojingomis, ironiškomis frazėmis. Prieš skaitytoją atsiskleidžia totalitaristų niekšingumo ir kvailumo pavyzdžiai. Už tokius straipsnius, kaip „Žaidimas su cenzoriumi“, „Kalejimas kaip komunikacijos reiškinys“, „Apie rašymo meną Tarybų Sąjungoje“ (Solženicino knygos „Veršis su ažuolu“ recenzija), „Czesław Milos: nevilts ir malonė“, jam okupuotoje tėviškoje honoraras būtų sumokėtas apkaltnimui,

vencimo ir Gulago. Į jų žalojamą tikrovę autorius žiūri su rūpesčiu ir protestu. To negana: tenykštį absurdą demaskuoja pašaipomis, samojingomis, ironiškomis frazėmis. Prieš skaitytoją atsiskleidžia totalitaristų niekšingumo ir kvailumo pavyzdžiai. Už tokius straipsnius, kaip „Žaidimas su cenzoriumi“, „Kalejimas kaip komunikacijos reiškinys“, „Apie rašymo meną Tarybų Sąjungoje“ (Solženicino knygos „Veršis su ažuolu“ recenzija), „Czesław Milos: nevilts ir malonė“, jam okupuotoje tėviškoje honoraras būtų sumokėtas apkaltnimui,

vencimo ir Gulago. Į jų žalojamą tikrovę autorius žiūri su rūpesčiu ir protestu. To negana: tenykštį absurdą demaskuoja pašaipomis, samojingomis, ironiškomis frazėmis. Prieš skaitytoją atsiskleidžia totalitaristų niekšingumo ir kvailumo pavyzdžiai. Už tokius straipsnius, kaip „Žaidimas su cenzoriumi“, „Kalejimas kaip komunikacijos reiškinys“, „Apie rašymo meną Tarybų Sąjungoje“ (Solženicino knygos „Veršis su ažuolu“ recenzija), „Czesław Milos: nevilts ir malonė“, jam okupuotoje tėviškoje honoraras būtų sumokėtas apkaltnimui,

areštu, tremtimi. Jis lakoniškai pažymi, kad poetui Nikolajui Gumileviui bolševikai sumokėjo kulkomis.

Autorius sako atrinkęs tik populiarenesnio pobūdžio straipsnius, rašytus 1968-1983 metų laikotarpiu. Su lituanistika susiję rašiniai sudėti pirmoje dalyje: apie tautosaką (pranešimas Dakare), Donelaitį, Aušrą, Mairo, Baltrušaitį, Trečią frontą, Radauską, žemininkus, Jasmaną-Maceiną, vertimus šių dienų Lietuvoje. Antroji dalis, man regis, turėjo būti perskirta į dvi: vienoje totalitarizmą liečią rašiniai, kitoje — dar Lietuvoje sukurtos apbraižos, supažindinant tarybinių žurnalų skaitytojus su vakariečių literatūra: apie Marcel Proust, Virginia Woolf, Albert Camus, Françoise Sagan, Prosper Mérimée, ir jau Amerikoje vykęs pokalbis „James Joyce lietuviškai“ tema, taip pat Paryžiuje „Sintaksis“ leidinyje išspausdinta Josifo Brodskio „Lietuviškojo divertismento“ analizė.

Per tą nurodytą 15 metų tarpinį ne kiek nepasikeitė Tomo Venclovo pasaulėžiūrinis credo, nukreiptas prieš dvasinį menkavertiskumą, miescionėjimą, prieš bet kokią sprepaudą (Lietuvoje apie tai jis rašė netiesiogiai, tai yra, aptardamas laisvę teigiančius Vakarų autorius). Nepasikeitė nė jo stiliaus grakštumas, juo labiau rašymo temperamentas. Pridėkime ir erudiciją, kuri itin šviečia jo ankstyvuose straipsniuose.

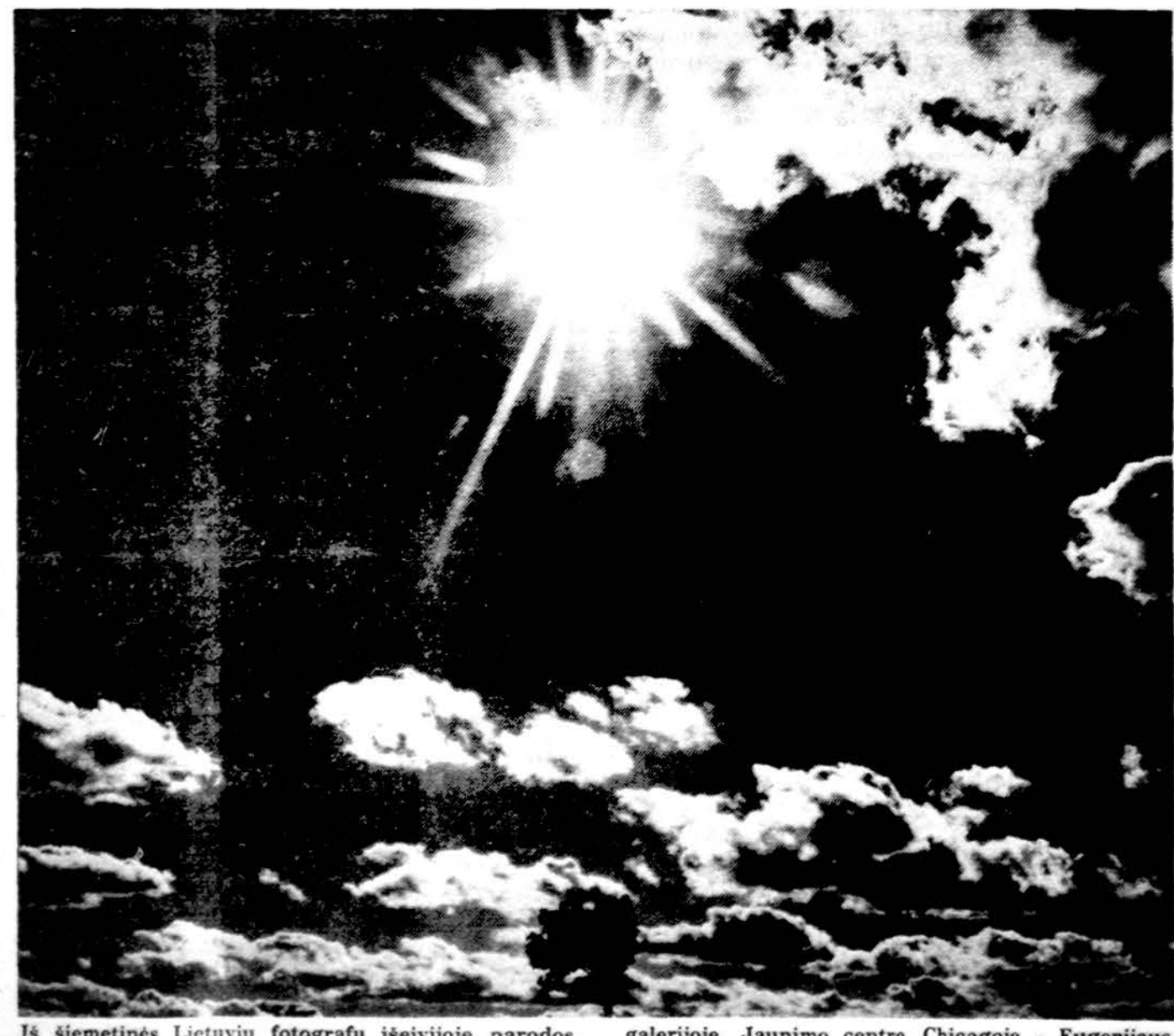
Autorius mus tiesiog apstulbina savo apsiškai. Stebiesi, kaip jis susėjo per tuos jaunatviškus metus pervartyti Proust'o, Woolf, Sagan tomus, visokias semiotines kritikos studijas, traktatus. Dar pridėkime rusų literatūros klasikų raštus, taip pat lietuvių, lenkų literatūras. Susidaro tikrai stambi biblioteka. Ne tik lentynose, bet ir galvoje.

Gal dėl to knygos pavadinimas (kurio itaigumu abejojo Bronys Raila, per knygos sutiktuves kalbėdamas Los Angeles lietuviams) yra tinkamas. Iš tekstų vystosi, tekstų „mintimis ir emocijomis alsuoja ir į būsimus tekstus skverbiasi Tomo Venclovo eseistika. Atrodytu, kad pagal tai jis yra grynai knygškas literatas. Iš tiesų taip nėra. Tomi Venclovai gyvenimiškumo pavydėti gali dažnas lietuvių literatūrologas.

Iš asmeninės patirties paimti epizodai, dažnai su humoro prie-gaidėmis, taip pat išgirsti taiklūs anekdotai, ar tas beatodairiškas žavesys kokių nors keistesnių, kitonisčių kūrinių — suteikia jo tekstams konkretų, žemišką foną, sakyčiau, sušildo tuos kar-tais vėsius struktūralistinius nagrinėjimus (jų nedaug šioje knygoje).

***
Mano pažįstamai G. Juodeikienei (šio amžiaus rusų literatūros žinovei) *Tekstų* knygoje ypač patikęs Josifo Brodskio „Lietuviškojo divertismento“ aptarimas. Iliustratyvus, bet tuo pačiu akademiškai įžvalgas.

Straipsnio pradžioje autorius pasakoja, kaip Vilniuje susitiko trys valdžiai nepatikimi disidentai Josifas Brodskis, jo vertėjas lenku poetas Viktor Worozylski ir Venclova. Minimame Josifo Brodskio cikle nutylimi susitikimo asmenys ir įvykiai, „liko (Nukelta į 2 psl.)

Iš šiemetinės Lietuvių fotografų išveivijoje parodos, vykusios nuo spalio 24 iki lapkričio 2 dienos Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje — Eugenijaus Butėno nuotrauka.

Už atmintį, sąžinę ir protą

(Atkelta iš 1 psl.)

tikriniai vardai, vietinio baroko detalės, Vilniaus geto mirusiųjų atminimas: liko keista istorijos ir geografijos sandūra, laiko ir erdvės kaltūnas, slegiantis, varantis iš proto nepavadintos imperijos šešėlis". Kritikas čia su ypatingu dėmesiu nagrinėja kūrinio struktūrą, išlukštinamas kiekvieno įvaizdžio prasmę.

Panašiai pailiustruojamas ir „metafizinio poeto“ – Antano Jasmanto-Maceinos – įvertinimas. Pradžioje piešiamas asmeniškas prisiminimas: Vilniuje į Tomo Venclovos rankas pateko *Lietuvių poezijos* trečiasis tomas, išleistas išėjimo, savo apivaldinimu nesiskiriantis nuo pirmųjų tomu, išleistų Lietuvoje. Stebėjosi šitokia išėjimo leidybės išmone: „per eventualią krata, ko gero, liks nepastebėta, kad trečiasis tomas – iš anapus“.

Nežinau, ar kas kitas mūsų tarpe taip tiksliai vienu sakiniu būtų apibūdinęs Antano Maceinos poveikį įvairių pasaulėžiūrų lietuviams skaitytojams, kaip Tomas Venclova: „A. Maceinos intelektualinė problematika, jo mąstymo stilius, jo vidinis integrumas daro įspūdį ir agnostikui, ir – drįsčiau teigti – netgi šviesiesiems ateistui“.

Jei su tuo pilnai sutinku, tai drįstu suabejoti Jasmanto poetinio lygio per aukštą iškilumą. Ar ne tik toji pagarba filosofui Antanui Maceinai palankia prasme įtaigauja ir Jasmanto poezijos įvertinimą. *Tekstų* autorius Jasmanto eilėraščių kalbos grožį gretina su Pasternako ir Rilke kūryba. Gražūs ir prasmingi yra keli kūrinių, tai tiesa. Bet šiaip Jasmantas yra ribotos apimtys lyrikas. Jo gerai išmąstytas vaidynas nei itin originalus, nei pagauantysis. Recenzijos pabaigoje Tomas Venclova sumini poeto silpnębes ir visa tai vadina tik „antraeiliais dalykais“: „provokuojantį nemo-

Iš šiemetinės Lietuvių fotografų išėjimo parodos, galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje – Audriaus Remeikio nuotrauka.

dernumą“, „ištikimybę seniesiems mūsų poetinės kalbos įpročiams“, slegiantį mažybinių žodelių perteklių.

Polemiškos ugnies ir Tomui Venclovai būdingo entuziastingo susižavėjimo kuriu nors keistesniu mūsų literatūros fenomenu yra apščiari rašinyje apie „Trečią Frontą – be pagiežos“. Gėrisi jis anuo triukšmingu sąjūdžiu Nepriklausomybės metais, pritaria trečiafrontininkų aštriai, išdykėliška kritikai, nesiskaitymui su nieku. Meta iššūkį dabartiniams sustabarėjimui tiek išėjimo, tiek nūdienėje Lietuvoje. Būtent: „Mūsų raštija – su retomis išimtimis – yra atsargi, mandagi ir todėl lėk-

ta: Joje nestinga savitarpio adoracijos klubų ir „šventųjų karvių“.

O tai yra nuoga tiesa. Šiandien retai kam galima pasakyti aštrę žodį. Visi pasidarė įjautrintomis neliečiamybėmis: „vienas yra visos tautos gerbiamas, kitas daug iškentėjęs, trečią kritikuodamas, gink Die, pasitarusis tarybų valdžiai“.

Tomo Venclovos įsimylėjimas trečiafrontininko poeto Prano Morkūno dadaistinių eilėraščių „šaperantas“, matyt, pagrįstas troškimu šiek tiek ir pačiam morkūniškai paisydyti. „Nė vieno lietuviško žodžio – bet koks stiprus kalbos jausmas“. Cituoja jis tą „Sedevrą“ ištais, „kaip vieną geriausių lietuviškų eilėraščių“. Retas skaitytojas patikės

tu gerumu.

Straipsnyje „Nenugalimoji Arkadija“ nepagailli Henrikui Radauskui pelnytų laurų. Vadina jį mūsų literatūros klasiką ir kontaktą su tikrove. Tekstai yra turiningi, įdomūs, grakščiu stiliumi parašyti. Tokiai knygai vieno perskaitymo nepakanka. Verta atsiverti daugelį kartų.

Pastaruoju laiku besisvečiuodamas šen ir ten dažnai mąstau lietuvių sveltaine ant staliuko padėtą žvėžę *Tekstų* tomas. Žmonės skaitė lėtai. Kai kas skundėsi ne viską supratus. (Juk galėjo autorius bent sakiniu paaiškinti sąvokos „toposas“ prasmę.) Bet vis dėlto skaitė ir komentavo. Ypač straipsnius apie mūsų raštiją, totalitarizmą, Lietuvą likimą.

Jei kurį lietuvių skaudina dabartinė Lietuvos okupacija ir jis būkštuoja dėl savo tautos atei-

ties, patarčiau įsiskaityti į vieną įspūdingiausių Tomo Venclovos tekstų „Aušros perspektyva“. Kaip tik šiame straipsnyje galima pasisemti blaiviaus optimizmo dabartiai ir ateičiai.

Tautinio atgimimo stebuklas, prasidėjęs su mėnraščio *Aušra* pasirodymu praėjusiame amžiuje, įvedė mus į tautiškai šviesų kelią. Žengti atgal neįmanoma. Jei viduramžių Lietuva, nežūrint užkariautų plotų, visiškai neturėjo kultūrinio užnugario ir veikiai susmuko, šiandien ji turi visus savo kultūros rasmčius. Net ir okupuota, yra moderni ir tautiškai stipri.

Tai Tomo Venclovos mintys. Iškelia jis aušrininkų stipriąsias, tautinį pasitikėjimą žadinančias savybes. Verta jas įsidėmėti: istorinės atminties puoselėjimą, ieškojimą praeityje gairių dabartiai, demokratinį daugiapusiškumą, švietėjiškumą, pakantumą, pagarbą kitų tautų demokratiniams sąjūdziams. „Ne tiek už kalbinį ar biologinį išlikimą reikia kovoti šiandien Lietuvoje, kiek už atmintį, sąžinę ir protą“.

***

Savo užrašuose skaitau šitokią pastabą: Jeigu poezijoje Radausko vaizduotės judrumas ir meninės tikrovės gyvastingumas stebina skaitytoją, tai savo ruožtu ir Tomo Venclovos eseistika pasižymi panašiu judrumu ir kontaktu su tikrove. Tekstai yra turiningi, įdomūs, grakščiu stiliumi parašyti. Tokiai knygai vieno perskaitymo nepakanka. Verta atsiverti daugelį kartų.

Pastaruoju laiku besisvečiuodamas šen ir ten dažnai mąstau lietuvių sveltaine ant staliuko padėtą žvėžę *Tekstų* tomas. Žmonės skaitė lėtai. Kai kas skundėsi ne viską supratus. (Juk galėjo autorius bent sakiniu paaiškinti sąvokos „toposas“ prasmę.) Bet vis dėlto skaitė ir komentavo. Ypač straipsnius apie mūsų raštiją, totalitarizmą, Lietuvą likimą.

Jei kurį lietuvių skaudina dabartinė Lietuvos okupacija ir jis būkštuoja dėl savo tautos atei-

ties, patarčiau įsiskaityti į vieną įspūdingiausių Tomo Venclovos tekstų „Aušros perspektyva“. Kaip tik šiame straipsnyje galima pasisemti blaiviaus optimizmo dabartiai ir ateičiai.

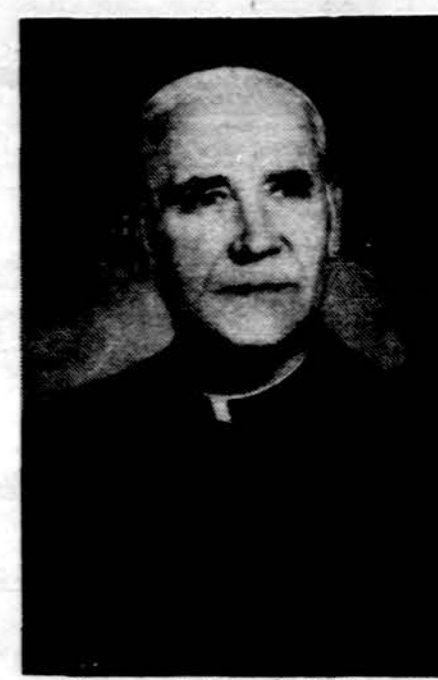
Tautinio atgimimo stebuklas, prasidėjęs su mėnraščio *Aušra* pasirodymu praėjusiame amžiuje, įvedė mus į tautiškai šviesų kelią. Žengti atgal neįmanoma. Jei viduramžių Lietuva, nežūrint užkariautų plotų, visiškai neturėjo kultūrinio užnugario ir veikiai susmuko, šiandien ji turi visus savo kultūros rasmčius. Net ir okupuota, yra moderni ir tautiškai stipri.

Tai Tomo Venclovos mintys. Iškelia jis aušrininkų stipriąsias, tautinį pasitikėjimą žadinančias savybes. Verta jas įsidėmėti: istorinės atminties puoselėjimą, ieškojimą praeityje gairių dabartiai, demokratinį daugiapusiškumą, švietėjiškumą, pakantumą, pagarbą kitų tautų demokratiniams sąjūdziams. „Ne tiek už kalbinį ar biologinį išlikimą reikia kovoti šiandien Lietuvoje, kiek už atmintį, sąžinę ir protą“.

Nuomonės ir pastabos

Pora pastabėlių dėl vienos recenzijos

Vincentas Liulevičius gana plačiai apžvelgė Jono Švobos knygą *Seiminė ir prezidentinė Lietuva (Draugas, 1986.XI.8.)*, siūlydamas tai knygai kita pavadinimą „Demokratinė ir autoritėtinė Lietuva“. Galbūt dar tiksčiau būtų ją pavadinti „Demokratinė ir diktatūrinė Lietuva“. Diktatūra nėra koks keiksmažodis. Išmintingieji romėnai kartais tyčia kviesdavosi diktatorių pašilijusiems valstybės reikalams aptvarkyti. Daugumą V. Liulevičiaus pastabų galima priimti, tačiau su pora teiginių jokiū būdu negaliu sutikti. Prisimėnes paskutinė Antano Merkio vyriausybė ir aiškindamas, kodėl šiuo ypaciai sunkiu metu opozicinės partijos sutiko į ją įeiti, V. Liulevičius rašo: „Juk jos (tos partijos) galėjo pasakyti: Prisivirėte košės, tad ir valgykite. *Skanaus apėtito*“ (mano pabrūkta). Kad tos partijos galėjo neiti bendro darbo dirbti, tai tiesa,

Kun. prof. Antanas Rubšys

RELIGINIO VEIKALO PREMIJA

Kun. Antanui Rubšui, Švento Rašto profesoriui Manhattan kolegijoje, New Yorke, buvo paskirta šiemetinė religinio veikalo dvejų tūkstančių dolerių premija už jo studijos „Raktas į Senąjį Testamentą“ trečiąją dalį „Tiltai ar sienos?“ (Putnam, Connecticut: Krikščionis gyvenime, 1985). Premijos mecenatas – kun. dr. Juozas Prunskis, pavedęs premiją skirti Ateitininkų Federacijai. Jūry komisiją sudarė: kun. Vytautas Bagdanavičius, Alina Skrupskelienė ir Aldona Zailskaitė.

bet kad jos būtų galejusios palinkėti Merkio vyriausybei ir prez. Smetonai skanaus apėtito, tikrai netikėtu. Juk apėtitas nėra košė, jis negali būti nei skanus, nei neskanus. Kairosios partijos galėjo palinkėti gero apėtito, o dešiniškos – sotnik, Dieve. Tik jau ne skanaus apėtito.

Pačioje pabaigoje V. Liulevičius pasisako prieš Petersburgo ir Petrogrado perkrikštijimą į Petrapilį, kuris esąs vertinys iš Petersburgo. Deja, tokio miesto kaip Petersburgas niekada Rusijoje nebuvo. Buvo Sankt-Petersburg, arba trumpai, St-Petersburg, kuris gerokai vėliau buvo perkrikštijimas į Petrogradą. Mūsų Petrapilįs yra labai geras lietuviškas to miesto pavadinimas, kaip Paryžius geras Paris'o pavadinimas. Ar Leningradas vel kada nors atvirs į Petrapilį, vienas Dievas težino.

Vincas Trumpa

R. Aukštaitis

Viena diena Vilniuje

Tas rytas išaušo niūrus, pūrkė smulkutis lietus. Nors buvo sekmadienis, keliausi anksti, tikėjauosi dieną pilnai išnaudoti. Tvarakaraštis buvo iškabintas viešbučio priemėnė; – 9 val. pusryčiai, 10 val. Vilniaus miesto apžiūrijimas, 3:30 – Vilniaus senamiesty liaudies ansamblių šventė: „Skamba, skamba kankliai“. Į pamaldas teko važiuoti anksti, nepasitikėdamas Vilniaus taksi mūsų gimnainitais jau septintą valandą pristatė vežti mus į Šv. Petro ir Povilo bažnyčią.

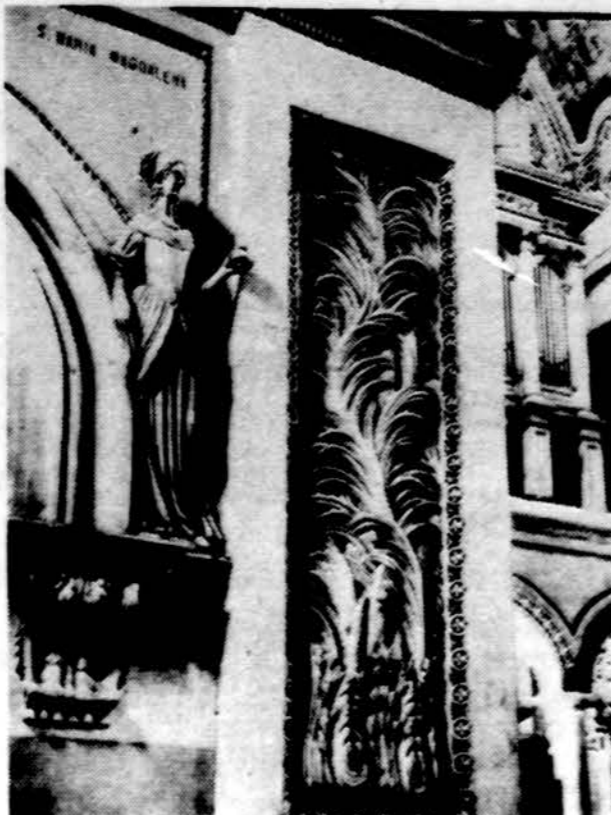
Ši bažnyčia buvo vienas iš brangiausių mano jaunystės prisiminimų. 1939 metais, greit po to, kai lenkai ultimatumu praplėšė lietuvių skausmo sieną, mūsų gimnazija suruošė kelionę į Vilnių. Buvo tai nepaprastai įdomios kelios dienos, ir iš visų Vilniaus įžymybių Petro ir Povilo bažnyčia paliko giliausią įspūdį. Atrodė, kad jos sienose nėra lygios vietos, viskas vingiavo bareljefais. Atrodė, kad į bažnyčią įskrido pulkas marmurinių angeliukų ir nutūpė ant kiekvienos briaunos, kur tik buvo vietos nutūpti. Kiekvienas skliautas buvo išpuostas figūromis, kiekvienoje slėpė prasminga simbolika, kurią mūsų vadovas Skaistutis Šlapelis mokojo pagauančiai atskleisti. Ir tas Paco kapas, išdidus savo perdetu nusizėnimu. Jis pasilaidojo save prieš bažnyčios duris, po parašu „Hic iacet peccatus“, ir žmonės, eidami į bažnyčią, turėjo jo kapą mindžioti. Nusprendžiau tada, kad gražesnės bažnyčios negali būti. Vėliau gyvenime mačiau daug nuostabių baroko bažnyčių Austrijoje, Bavarijoje, Italijoje. Jos tačiau negalėjo nustelbti jaunystės entuziazmu žėrinčio Vilniaus prisiminimo. Tik pagalvodavau, – graži bažnyčia, beveik kaip Šv. Petro ir Povilo.

Žengdamas į bažnyčią, lyg ir pabijojau, – ar neapsivilsiu? Ar mano atsiminimai nebus buvę fantazija padažyti? Ir tikrai, nuo anų laikų ši bažnyčia lyg ir susitraukė. Kodėl jaunystės prisiminimuose visi namai yra erdvesni, visos gatvės platesnės, visi bokštai aukštesni? Turėjau pripažinti, – ši Petro ir Povilo bažnyčia buvo mažesnis už savo bendravardę Vatikane. Ir marmuras buvo lyg apdulkęs, ne toks švytintis, kaip trisdešimt devintaisiais

metais. O tačiau, kai sustojau tarp mirties ir gyvenimo bareljefų, kai pažvelgiau į angeliukų nusėtą sakyklą, į Lietuvos augalų formomis išmargintus skliautus, kai pamaciau už didžiojo altoriaus sidabrinį šv. Kazimiero karstą, pajutau, kad tai mano bažnyčia, jei ir ne gražesnė už Italijos baroką, tai vis tiek brangesnė, nes sava.

Bažnyčia prisipildė artipilne, vyravo senesnio amžiaus žmonės. Kunigas evangelija paskaitė pirma lenkiškai, paskui lietuviškai. Pripratus prie amerikietiško mišiu, kritė į akį, kad komunija priėmė tik maža dalis maldininkų.

Rytiniam pasivažinėjimui po Vilnių mūsų grupei buvo skirtas autobusas ir vadovė. O norinčiųjų Vilnių pamatyti atsirado tik trys, visi kiti išsiskirstė kas sau pas gimines. Ir vėl prisibijojau, ar rasiu Vilnių tokį kaip anuomet, koks jis išsaugotas mano atmintyje per keturiasdešimt septynerius metus. Siauros, vin-

Karalienių koptylės fragmentai Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje, Vilniuje.

guojančios senamiesčio gatvelės su skersšalniais, jungiančiais priešpastatytus namus. Vartai į tamsius kiemus, įsiskverbiantį saulės spindulių tiesiomis linijomis išbraižytus. Skersgatviai, kuriuose dar gyveno šešioliktas ir septynioliktas amžius, kur laukė iš už kampo pasirodanti raitelė su kardu ar vienuolio, paslėpusio veidą po tamsiu gobtuvu.

Deja, nebebuvo to legendu ir baladžių Vilniaus senamiesčio. Liko tik nuotrupos, visuma buvo sugriuvus po rusų artilerijos švediniais. Vietomis dar vaikščiojau per siauras vingiuojančias gatveles, bet vos spėdavai įsijausti į viduramžišką atmosferą, kuri tuščias plotas, neužgydyta Vilniaus žaizda, išsklaidydavo romantiką.

O tačiau Vilnius įteikė mums romantiška dovanėlę. Mūsų grupė stovėjo prie Šv. Onos bažnyčios, kai iš už kampo išnirė vyras ir moteris. Iš eisenos jie atrodė senovo amžiaus, bet tai turėjom spėti, nes jų veidus dengė didelės kaukės. Mano atminty žybtelėjo Venecija, panaši aplinka, panašios kaukės, kurias venecijiečiai taip mėgsta nešioti ir ne vien tik karnavalo laiku. Porelė priėjo prie mūsų, iškalbėjom. Ar jie dalyvauja liaudies ansamblių šventė? Taip, jie dalyvaus, bet šiuo metu jie eina pralinksminėti savo vaikaitę, kuri švenčia gimtadienį.

Šv. Onos bažnyčioje apėmė nostalgija. Buvo laikas tarp mišiu, žmonės giedojo suplikacijas, – Viešpaties angelas, Sveika Marija. Tiek daugel metų negirdėta, o vaikystėj taip pažįstama giedotinė maldą, kuri Amerikos parapijose tapo visai užmiršta. Nesinorėjo išeiti iš bažnyčios, nors autobusas jau laukė.

Buvo malonu lankyti universitetą, kuriame senovės dvasia buvo tikrai gerai išlaikyta. Kas buvo įvesta nauja, gražiai derinosi su bendru stiliumi, kaip paminklinės lietuvių mokslininkams, Donelaičio statula nišoje, iš kurios jis žvelgė į aikštę. Koridoriais ir laipteliais ejo nuo vieno kiemo į kita, visai į gatvę neišidami. Aplinka dvelkė senove, mokslu, tradicija ir norėjosi manyti, kad laimingi tie studentai, kurie gali mokslintis šiame universitete. Skaudu tačiau buvo žiūrėti į Šv. Jono bažnyčią, kurioje trejus metus pamokslus sakė mūsų tautos apaštalas, kun. Alfonsas Lipiūnas. Bažnyčia buvo desekrutuota, paversta į parodų salę.

Per aikštelę priėjome siaurą gatvelę, kurios gale buvo matyti Aušros Vartai. Mūsų tautos ir mūsų šeimos šventovė. Atsimenu iš anksty-

Konstantinas Bogdanas, Kristijonas Donelaitis. 1963. Stikloplastikas, h 175. Centriniai Vilniaus universiteto rūmai.

vos vaikystės, kaip mama, kai užeidavo šeimai sunkus laikas, liga, ragindavo mus, vaikus, melstis Aušros Vartų švenčiausiajai Panelei. Vėliau, kai buvom didesni, mama papasakojo, kodėl Aušros Vartų Marija buvo jai maldos šaltinis. Dar gerokai prieš Pirmąjį pasaulinį karą mamytė turėjo Vilniuje laikyti egzaminus mokytojų teisėms įgyti. Egzaminai buvo žiaurūs, rusų valdžiai rūpėjo, kad kuo mažiau lietuvių taptų mokytojais. Mama nesijautė egzaminams pilnai pasiruošus, nes visas jos išsimokslinimas buvo privatus, be mokyklos, tik paskutinius dvejus metus mokėsi Saulės kursuose. Be to, ir rusų kalbą ne visiškai mokėjo. Prieš kiekvieną egzaminą ji bėgdavo į Aušros Vartus ir prie altoriaus karštai meldavosi tol, kol visa baimė pranykdavo ir į egzaminus eidavo su pasitikėjimu. Po kiekvieno egzaminų kandidatų būrelis mažėjo, kol

iš 15 lietuvių po paskutinių egzaminų liko tik du, viena iš jų – mano mama. Taip išsipildė jos didžioji svajonė būti mokytoja.

Vėliau mano mama likimas per karą nubloškė į Rusijos gilumą. Išskentus revoliucijas, žudynes, badą, ji sugrįžo į atsikuriančią Lietuvą naujam gyvenimui. Sustojusi Vilniuje ji vėl karštai meldėsi prie Aušros Vartų, kad gautų gera vyrą ir sukurtų šeimą. Ir šį sykį jos malda buvo išklaudyta, ji buvo laiminga šeimos gyvenime. Devyniolika metų mano mama laukė, kol vėl galės pasimelsti prie Aušros Vartų ir tą galėjo padaryti tik 1939 metais. Atsidarius sienai, ji pirmą kartą nuvažiavo į Vilnių padėkoti Aušros Vartų Marijai už išklaudytas maldas.

Šita šeimos legenda aš papasakojau mūsų vadovei. „Jums šita vieta brangi, būtinai aplankykit“, atsakė ji. Aušros Vartai nuo 1939 metų nebuvo nė truputį pasikeitę. Siauri laiptai, vedantys į viršų, ant kurių kelias pamažu lipo moterys maldininkės. Mažytė koptylėlė, kurios sienos buvo visos padengtos sidabrinėmis votomis. Tamsus Marijos paveikslas, žėrinčio aukso apsuptys. Pakopa prie altoriaus, ant kurios prieš aštuoniasdešimt metų meldėsi mano motina. Ir dabar meldėsi keli žmonės. Sustojau, to vaido pagautas. Čia žmonės meldėsi susikaupę, beveik ekstazėje. Tai nebuvo tik sekmadienio pareigos malda, tai buvo bendravimas su Dievu. Prisiminiau taip besimeldžiančius žmones aš dar mačiau Lurde, Fatimoj ir Paduvoje prie šv. Antano karsto. Jausmų bangos užplūdo ir vėl nuseko. Jaučiau, kad negalėsiu susikaupyti, kol manęs laukia grupė. Nutariau ateiti čia vienas.

Mūsų vadovė, atrodo, nuoširdžiai norėjo mus supažindinti su Vilniaus bažnyčiomis. Ji pasiūlė mums užėiti ir į Šv. Teresės bažnyčią. Ji buvo čia pat prie Aušros Vartų, bet jos priekis buvo restauruojamas, padengtas pastilais, ir būtomėm neatpažinti, kad bažnyčia veikia. Jūrėtė tačiau parodė mažas duris, pro kurias koridoriais patekom į bažnyčią. Vaizdas buvo nelauktas ir jaudinantis. Bažnyčia buvo pilna, net šoninės navos buvo užpildytos. Maldininkai buvo įvairaus amžiaus, su šeimomis. Buvo suma, kunigas sakė pamokslą, pabrėždamas vaikų pareigas tėvams. Prisiminiau, šitas sekmadienis laikomas Vaiko diena. Pasislinkau pro žmones tarp kolonų pasižiūrėti į altorių ir čia pamaciau jaudinantį reginį, dėl kurio vieno

Poeto sugrįžimo stebuklas

JURGIS GLIAUDA

Šiais metais poetas Petras Karuža sulaukė aštuoniolikos metų ir...

— Palaukite, — pasakys dažnas mūsų poezijos mylėtojas, — Petras Karuža mirė prieš gerą pusšimtį metų, jis gyveno trumpai, kūrė naujoviškai ir gaivališkai, jis rado šviežių dažu Parnaso paletėje ir savitų idėjų poetinės kalbos labirintuose. Palaukite, daug žadėjęs mūsų literatūrai poetas mirė 1933 metais kovo 15 dieną.

Aure — Petras Karuža tebe gyvas! Apie jį tebekalbame. Jo trumpo gyvenimo kūrybiniai vaisiai tebevilioja, jo lakios vizijos tebėra vaiskios, kaip aukšti debesys padangėje. Jo žodis įtaigus. Poetas Petras Karuža tebe gyvas...

Tokį narsų iššūkį anapus nebūčiai paskelbė pernai pasirodžiusi dokumentiška memorialinė knyga *Petras Karuža*, skirta poeto būčiai atkelti į nūdienos dimensijas! Tai nuostabi broliškos meilės ir pagarbos vaisius: stambiai ir dailiai knyga apie seniai mirusį poetą 1984 metais išleido Kalifornijoje gyvenęs poeto brolis Kazys Karuža.

Keliolika metų rūpestingai ir kone pamaldžiai jis rinko medžiagą apie brolių Petra, kvietėsi talkon mirusiojo poeto jaunystės draugus rašytoją Antaną Vaičiūliaitį ir poetą Bernardą Brazdionį, pridėjo savo atsiminimus pluoštą, pridėjo daug senų, daug nusakančių nuotraukų. Savo ir savo šeimos lėšomis jis pastatė paminklą broliui poetui. Ne bronzinį, ne marmurinį — jis pastatė poetui knygyninį paminklą ir tuo įgalino daugelį grožėtis poeto asmenybe ir jo poezija, nes knygyninis paminklas atspindintis laikui ir nežinojimo erdvės ribų.

Atrodo, kad šis memorialinis tomas yra pedestalas kitam memo-

Petras Karuža (1906 - 1933)

rialiniam Petro Karužos temai skirtam tomai. Kazys Karuža jau paruošė 1000 (tūkstančių) puslapių tomą su 200 iliustracijų, kurio indėlis nutviekis laikotarpi, kuriame augo ir idejiškai noko prieš 53 metus miręs poetas Petras Karuža. Tai, tvirtina autorius Kazys Karuža, bus knyga „apie visą Vilkaviškio apskritį ir gyvenimą, ką mes per tą laiką patyrėme Lietuvoje...“ Ši grandiozinė panorama įjungianti ir savo rėmus buvusią Vilkaviškio apskrities buiti, gyvenosenos bruožus, gyventojų škius ir gamtovaizdį, imant stebėjimo fokusą broliui poetui.

Unikalūs paminklas seniai mirusiam poetui, kuris pargrįžta iš anapus bendrauti su tebe gyvenančiais jo poezijos mylėtojais. Itin idomu ir tai, kad visuomenė ir periodika šiltai sutiko šį memorialinį paminklą. Tai liudija gausios recenzijos. Visų bemaž dėmesio centre glūdi spėjimas, kokia gi literatūrinė jėga būtų tapęs miros poetas, ilgėliau pagyvenęs mūsų tarpe. Jis gi buvo toks naujovinis, individualistas, neketinęs sutapti su jokia parnasine mada bei mokykla. Jis buvo savo keliu einąs kūrėjas,

vydūniškojo „sau žmogus“ tipo įsikūnijimas.

Daugelio knygos *Petras Karuža* recenzentų bei vertintojų leitmotyvų tapo atsargus ir apdairus spėjimas, ar naujoviniuku buvęs poetas išliktų toks, žengdamas į brandų amžių? Kaip socialiniai motyvai kryžiuotųsi su lyrika? Kokių naujovių atneštų poetas, toks išradingas, toks nenusakomas? Tas susidomėjimas poeto kūrybinių aruodų neišsamiu mu, rodo, kad poetas tebe gyvas savo tematika, savo forma.

Apie tai žinoviškai rašo Alfonsas Tyruolis (Jauną poetą prisimenant — *Drauge* ir Naują knygą — „*Petras Karuža*“ — *Dirvoj*), Pranas Pusdešris („*Petras Karuža*“ — *Tėviškės aiduose*), Alė Rūta („*Petras Karuža*“ — memorialinė knyga — *Lietuvių dienose*), A.P. Bagdonas (Petras Karuža) grįžta — *Draugas*), J.A. Jūragis (Broliškos meilės pastanga — *Mūsų pastogė*), Rūta Kleva (Vidžiūniene Balzeko memorialiniame knygyno fone, Jurgis Gliuda (Memorialinis leidinys Petras Karuža — *Aiduose*), Pranas Visvydas (Sukaktuvinė knyga — *Tėviškės žiburiuose*), Jonas Kutra (Petro Karužos gyvenimo ir knygos apžvalga — *Naujienose*), Henrikas L. Alves (portugališkai *Mūsų Lietuvos priede*, J. Kokštas (Daug žadėjęs poetas Petras Karuža — *Europos lietuviųje*), Halinos Mošinskienės eilutuos nekrologas — *Tėviškės žiburiuose*...

Recenzijų, anotacijų, įžvalgių vertinimų gali būti ir daugiau plačiuose mūsų periodikos laukuose. Tai naujų nuomonių gausa, tinkama tas temas gvildinti specialiuose seminaruose. Susiformuoja guodžiantis faktas — tebe gyvuoja mūsųose amžiai, kurios neprabėgė, amžiniai gyvyje — kūrybinio palikimo ištvėrėms temos.

Minėdami stebuklingai tarp mūsų esančio Poeto aštuoniolikos metų amžiaus jubiliejų, stebime jo sugrįžimo stebuklą. Nuostabi tai tema!

Dailininko Alfonso Dargio studijoje, kuomet jis dar gyveno Rochester, New York, prieš ketelį metų susitikę: poetas Bernardas Brazdionis ir dailininkas Alfonsas Dargis.

Nuotrauka Jurgio Jankaus

Dailininkas Alfonsas Dargis Vokietijoje

Dailininkas Alfonsas Dargis Rochesterijoje, New Yorke, išgyveno daugiau negu trisdešimt metų, bet su šiuo kraštu nesuaušo. Jį vis traukė Europa, jos kultūra, jos per amžius sukrauti meno turtai, jos miestai ir miesteliai, ypač miesteliai, kuriuose plazdena amžių patyrimu turtinga dvasia. Be to, jį Europa traukė dar ir todėl, kad ji yra lyg Mažųjų, Dargio gimtinės, prieškambaris. Iš Europos gimtinės jau ranka pasiekiami, nors kaip laisvas žmogus kojos ten įkelti dar ir negali.

Gyvendamas čia, Amerikoje, jis

gana dažnai vykdavo pasidairyti po Europą, atsigauti, o 1985 metų pavasarį tyliai atsiseikino su šiuo kraštu ir visam išvyko į Europą.

Apsigyveno pietinėje Vokietijoje, Friedrichshafene, gražioje vietoje ant Konstancos ežero kranto ir ne poilsiauja, bet dirba. Ir matyti dirba gana daug, nes atinanti pavasarį Konstancos universiteto galerija rengia jo darbų parodą.

Numatomoji paroda bus atidaryta balandžio mėnesio 29 dieną ir tęsis ligi gegužės mėnesio 27 dienos.

J.J.

Pranas Dom. Girdžius

ADVENTUS JESU CHRISTI

Dienote neišdienojo,
Kaip tikėjosi, ledynams tirpstant ant morenu,
Neandertalio padaras,
Rasote neišrasojo
Dangus izraelitams,
Kaip norėjo pranašas Izaijas,
Nė eite neatėjo žingsnis po žingsnio po baldakimu
Prieš porą tūkstančių metų
Nė kaip Poncius Pilotas,
Germanų samdinių — nešamas.
O Izaijau, o Vergilijau, Kumų sibile,
Be reikalo pranašavote.
Patys pamatėme Betliejuje,
Kai gimė.

AR ATSIMENI?

Ar atsimeni,
kad buvo pirmoji plikšala?
Kai senoji motina prie krosnies užgiedojo:
„Sveika žvaigždė ankstyboji“,
I rarotus tu kiaušei vieškeliu.
O, pamatęs balą kaip Ameriką visiems atdara,
Čiuošte čiuošte Betliejūn,
Kad pirmas tarp piemenų pagarbintum
Dovydo giminės aini.
Hosana, darydamas reveransą Naujagimiumi,
Keberioktst ir apsviožei, šaukdamasis rusiškai
motinos.

Kai šiaip taip atsistojai, du dantis išspjovęs,
Bažnyčioj žvakės jau gesino,
O šventas Jonas po rarotų per petį tau patapšnojo,
Vaikine, ar atsimeni?

ADVENTAS

Bernai ir mergos,
Liežuvį paklūdykite i kampa
Per Adventa,
O su vilkais ir šunimis
Pastatykite Dievo dovaną — abi ausis
Iš Jordano šaukiam dūdam.

Paukščiai,
Svento Pranciškaus pamoklo jūs klausėte.
Gūžius ant medžio šakų pakabine,
Susikaupkite.
Dabar Adventas.

Muzikantai,
Palikite Tannhäuserio uvertiūrą — kitam kartui.
Adventas.

buvo verta škrįst penkis tūkstančius mylių. Prieš artimųjų eileje stovėjo apie dvidešimt mokyklinio amžiaus lietuvių, visos su tautiniais rūbais.

Vaikščiujom dar toliau po Vilnių, vežiojo mus parodyti Lazdynus, bet aš mažai ką iš tų vietų beatsimenu. Prieš akis stovėjo marga spalvės lietuviškos prie altoriaus ir aš sau vis kartojau, — mūsų tauta dar gyva...

„Kokia pilna įspūdžių diena“, pietaudamas pagalvojau. Nenujauciau tada, kad tos dienos įspūdžiai tik prasideda. Tada tik žinojau, kad Gedimino aikštėj bus liaudies ansamblių pasirodymai. Ten po pietų ir nuėjau, buvau sutaręs susitikti su giminačiais.

Gedimino aikštėj, Katedros šone koncertavo Pedagoginio instituto studentai. Jų estrada buvo natūrali aikštės pakopa, ju scenos fonas — Gedimino kalnas ir šoninės Katedros kolonos. Visi veikėjai buvo tautiniai drabužiais, muzikos instrumentai kaimiški — armonika, birbynės, mediniai tamskalai vietoj būgnų. Dainos buvo autentiškai lietuviškos, nė vieno žodžio apie Leniņą bei partiją.

Tai, kad koncertas vyko pačioj Lietuvos širdy, Gedimino kalno papėdėj, mano akyse dūdino jo vertę ir iškilmingumą ir aš buvau jį jį pasinėręs. Mano giminačiai tačiau rado ka sukritikuoti. — „Šokiai čia per daug seniški, einam ieškoti tikrų liaudies šokių“. Aš nustebau, kur galima jų dar ieškoti; maniau, kad visi pasirodymai vyks Gedimino aikštėj. „O, tai tu būsi nustebintas“, ir nusivedė mane. Įžengė ir senamiesčiai ir aš tikrai buvau nustebintas. Gatvelėse ir aikštėse buvo pilna žmonių, mirgėjo tautiniai rūbai. Palei vieną gatvelę pasieniais buvo įsikūrus pavėkslų paroda, čia pat barzdotas lietuvis su trinciais ir juosta pardavinėjo medžio drožinius. Vaikščiujam ansamblių grupės, kai kurie nešėsi grėblius, vainikus. Šventės centras buvo čia, senamiesčio Gedimino aikštė buvo tik viena iš devynių vietų, kuriose vyko pasirodymai. Sarbėvijaus aikštėj vis grojo kaimo kapelos, viena po kitos. Pro mus prabėgo būrelis pradžiamokyklinių vaikų, tautiniai rūbai apsirengusių. Giminačiai paaiškino, kad tai Tuktukai, populiarus Vilniaus vaikų ansamblis. Vaikščiujam pora vyrų, kaip juodvarniai, su juodom ilgom sėrmėgom, beveik paltų ilgumo, su juodom kelnėm. Ejo jie pasiramstydami didelėm, gumbuotom lazdom. Vėliau, kai jie dalyvavo programoje, pamatėm, kad tai lietuviai.

Dainos ir šokiai, šokiai ir dainos, vienas kitą pakeisdami, skambėjo tarp senų Vilniaus mūrų. Kai viena daina užsibaigdavo, aidu atplaukdavo melodija iš kito universiteto kiemo. Ir visos melodijos buvo savos, už širdies griebiančios. Prisiminiau, gi tik vakar klausiausi „Pilėnų“. Opera visai neblogo, gražus pastatymas, gražūs ir Operos rūmai, gražios arijos, ypač viena — „Puoskit žirgą“. O tačiau jau pirmam veiksmo nuotauka buvo sugadinta. Scenoje atsirado „Kniazius Danilas — malonus svečias iš Rytų“, kuris tuoj įsimylėjo j Margirio dukrą. Tiesa, tolimesnėj operos eigoj Danilas beveik jokios rolės nebeturėjo, tiesiog išnyko. Atrodė, lyg autorius pats norėjo parodyti, jog tas Danilas tai tik iš šalies prikergtas veikėjas, be kurio opera gali apsieiti. O tačiau bent jau man, neturinčiam sovietinio imuniteto, įspūdis buvo pagadintas. Dabar galvojau: operoj buvo orkestras, dekoracijos, šimto žmonių darbas ir pastangos, o paliko ji tik atminimą, bet ne įspūdį. O čia, universiteto kieme, nedrąsiai išėna trys močiutės nuo Biržų, baltom skarelėm apsirišusios, dainuoja savo kasdieniniams balsais apie bernelį dobilėlį ir mergelę lėlijelę ir jų beklaustant atsiranda krūtinėj gumulas ir nori išsiveržti ašaromis. Gražios mūsų kaimo dainos, nuostabiai gražios. Tauta, kuri jas sukūrė ir tebekuria, yra verta nemirtingumo.

Norėjosi apžvelgti vis daugiau ansamblių, susidaryti vaizdą. Pabuavė vienoj aikštėj, su gailėsiu palikdavom jų šokius ir eidavom aidu kryptim žiūrėti kitų. Vyravo paprasti šokiai, polka, suktinis, klumpakojis, valsai su visokiomis variacijomis, — pora už poros, eile keturiese, keistis partneriais, mergaičių viliotinis. Įdomus buvo valsas su atliekamuo šokėju, kuris stovėdavo vienišas aikštės vidury. Staiga muzika sustodavo, šokėjai, kaip pabaidyti žvirbliai, sprukdavo visomis kryptimis savo simpatijoms į glėbį, kol tik vienas nelaimingas šokėjas likdavo aikštės vidury. Ansambliciai tik iš pradžių šokdavo organizuotai, vadovai tuoj pat pranešdavo, „Žiūrovų šokis“, ir tautiški kostiumai susimaišydavo su miestietiškais drabužiais šokio sukūry. „Mano vyras turi pasisekimą“, pastebėjo mano giminaite, „jau ketvirta mergelė jį veda šokt“, ir aš nebuvau tikras, ar jos balsas skambėjo pasididžiavimas, ar slapta nerimo gaida.

Centriniam universiteto kieme šokiams gražiai vadovavo veterinarijos instituto studentai, bet, žinoma, tik kuri laiką, nes vieni

ansambliai pakeisdavo kitus. Kitam kieme mes šokius stebėjom iš balkono. Čia pranešėja buvo rytų aukštaitė ir kalbėjo man brangia tar-me. Pirmą pranešusi, kad pasirodys latviai, paskui išėjo ir tarė: „Latviai da nagines rišas. Ar da šoksma?“ Šitam kieme buvojo daug eščių. Jos išsiskyrė blizgančiais skydais ant krūtinų, kurie buvo jų tautinės aprangos dalis. Lietuviai jas vedė šokti ir mokė klumpakojį bei suktinį. Tarp šokių gūvi vadovė pravėdė kaimiškus žaidimus. Vienas iš jų buvo „Joninių laužas“. Du vyrukai susėsdavo vienas prieš kitą suremtom kojom, mergaitės jiems užrišdavo akis, o jie mosnodavo ir priekį iškeltom rankom, vaizduodami laužo liepsnas. Kiti vyrukai išbėgėję šokdavo per laužą. Jei

kuriam „liepsnos“ ranka užkliudydavo koja, jis turėdavo sėsti ir tapti „laužu“.

Jaučiau begalinį dėkingumą šiems dainuojantiems ir šokantiems lietuviams, kartais pasiduodamas saldžiai iliuzijai, kad man vienam šitas visas renginys yra sudarytas. Kur tik galdavau atpažinti šokių bei dainų vadovą, prieidavau, prisistatydavau, kad aš esu lietuvis iš Čikagos, padėkodavau visų Amerikos lietuvių vardu už jų darbą ir už džiaugsmą, kurį jie man suteikė, matant Lietuvą gyvą. Daugumas mano kalbą priimdavo su nustebusiu dėkingumu, vienas tačiau atsakė žodžiais, kurie buvo gražūsai, Vilniuje girdėti: „Mes turim tautai atiduoti, ką iš jos esame gavę“.

Su mumis vaikščiujam mano mažieji gimina-

čiai Mindaugas ir Gediminas. Jie ne visur domėjosi programa, bet vis klausinėjo, kada pasirodys Tuktukai. Daugiausia dėmesio jie kreipė į savo naują žaislą, kurį nešiojosi rankose. Prieš pat išvažiuojant mane dar pasiekė žinia, kad mano mažieji giminačiai vertintų amerikonišką žaislą. Nesijausdamas kompetentingas žaislų srityje, pasikviečiau konsultantų savo penkerių metų vaikaitį. Rimukas labai rimtai ėmėsi šios užduoties ir mes vaikščiujom po žaislų krautuve gerą pusvalandį, kol išrinkom tinkamus Lietuvos vaikūčiams žaislus. Rimuko skonis, atrodo, buvo geras. Mindaugas ir Gediminas nepaleido žaislo iš rankų per visą popietę. Vienas lankstydavo žaislą, padarydamas iš jo tai robotą, tai automobilį arba patranką, o kitas berniukas vartydavo prie žaislo priklausantį pavėkslų knygutę, vaizduojančią visokius žaislo nuotykius. Aplink stovintys vaikai kiškavo nosytes ir varvindavo seiles.

Šventės pabaigai susirinkom aštunta valandą į Sarbėvijaus aikštę. Čia pamatėm ir vaikų ilgai lauktus Tuktukus — Vilniaus mokyklinio amžiaus vaikų grupę. Jie žavingai pavaizdavo piemenų žaidimus ir papročius. Žaidė avinų badynes, grumtynes ant vienos kojos. Jų išsiskaičiavimas laiko žaibu vienai minutei nukėlė mane į ankstyvąją vaikystę: „Vaziavo žmogus keliu, jam sulūžo ratai. Kiek reikia vinių pataisyti tiem ratam?“ Taip mes išsiskaičiuodavom, sudarydami „laptų“ rinktnes.

Visiems labai patiko ir Antalieptės mokyklos vaikai. Jie vaizdavo varlių kurkimo koncertą ir kurkė taip vykusiai, kad atrodė, jog mes tikrai esam prie varlių pilno prūdo. Kurkimo fone viena varlė agitavo, kad reikia užmušti gandrą. Jei pačios varlės negalesiančios gandro išeikti, tai reikia pasamdyti lapę. Deja, drąsiją varlę staiga capt ir pagavo gandras ir visas koncertas vidury žodžio nutilo kaip užkirstas.

Pasirodė ir svečiai iš kitų „respublikų“. Dainavo choras iš Moldavijos, latviai kaukšėjo lazdomis ir dainavo apie jūrą. Estės dainuodamos vaizdavo, kaip jos suka gernas. Kitose aplinkybėse tie pasirodymai būtų buvę įdomūs, bet dabar tik norėjosi, kad jie greičiau baigtų ir vėl suskambėtų sveltis, už širdies griebiančios lietuviškos dainos. Išėjo dainuoti ir keturios gudės ir jų besiklausydamas aš pagalvojau, kad, nežūrint visų natkinimų, Gudijoj dar

(Nukeita j 4 psl.)

Sv. Teresės baznyčia Vilniuje. Nuotrauka Jurgio Jankaus.

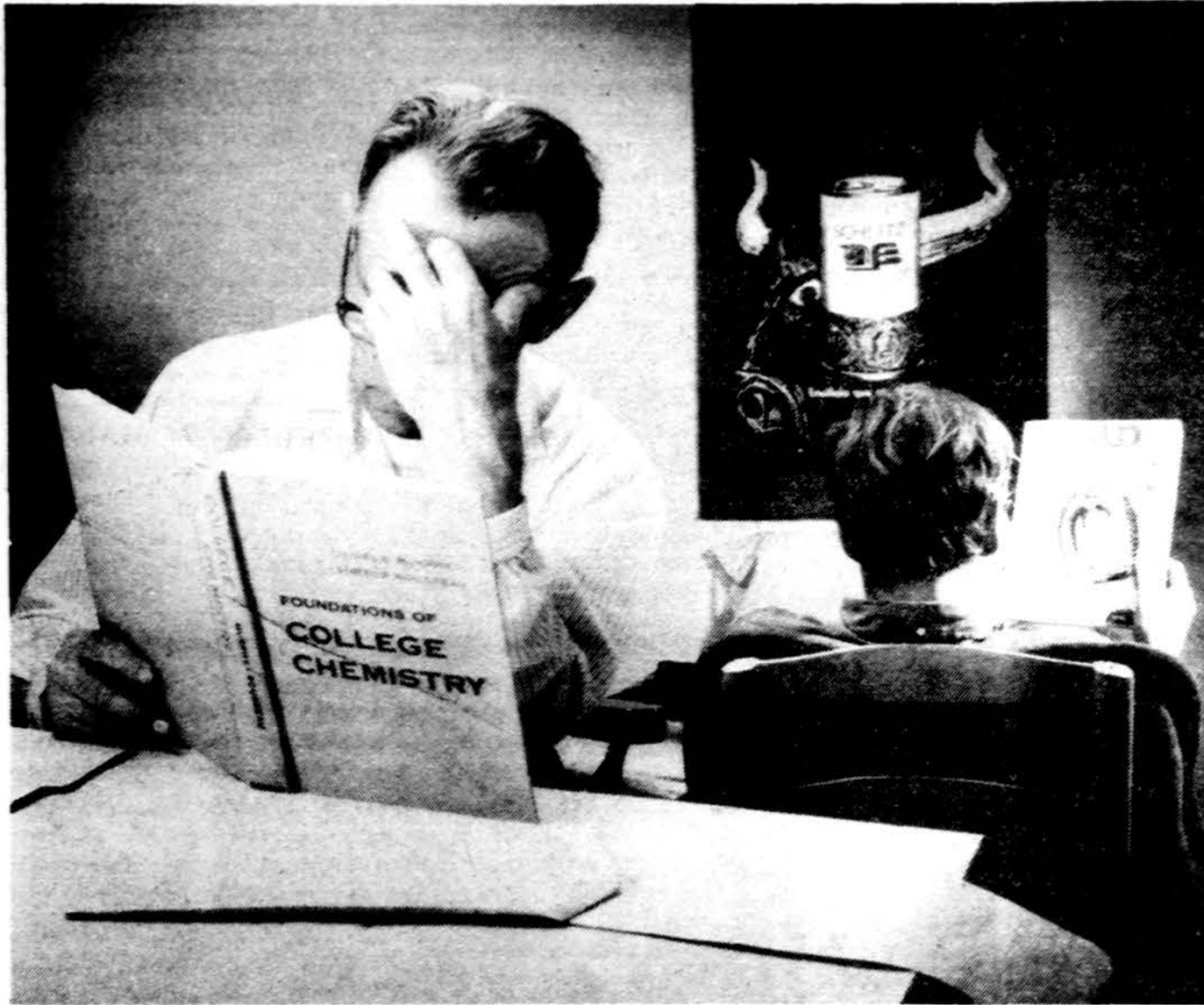
Penkioliktoji metinė lietuvių fotografų paroda

ALGIMANTAS KEZYS

Penkioliktoji metinė lietuvių fotografų paroda vyko Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje nuo spalio 24 iki lapkričio 2 dienos. Penkiolika metinių parodų — tai gražus minijubilėjus. Bet ši jubiliejinė paroda nesipuošė jubiliejinėmis spalvomis. Ji ejo nusistovėjusiu keliu, kaip ir anksčiau — dvi temos, viena laisva, kita užduota. Užduotųjų šiais metais buvo humoras fotografijoje. Dalyvavo 24 fotografai su 136 nuotraukomis. Laisvajai temai buvo atsiųsti 79 darbai, humoristinei — 57. Parodą rengė Budrio vardo Lietuvių foto archyvas. Ją organizavo parodų rengimo komiteto pirmininkas Stasys Žilevičius.

Dviejose salėse išdėstyti laisvos temos foto darbai rūšiuoti maždaug į šias kategorijas: gamtos vaizdai (Aldona Kaminskienė, Audrius Remeikis, Edvardas V. Meilus, Petras Raziunas, Eugenijus Butėnas, Jonas Kuprys), žvilgsnis į architektūrą (Audrius Remeikis, Aldona Kaminskienė), turistų išpušiai (Jolanta D. Švipaitė, Teresė Meiluvienė, Stasys Žilevičius), žmogaus kūno judesys (Raminta Jelionytė), įvairi tematika (Regina Jautokaitė, Gražina Santoski), simbolinė (Algis Norvila). Išskirtinai paminėtini yra Jono Kuprio, Audriaus Remeikio ir Algio Norvilos darbai. Pirmasis sukrečia žiūrą, rodydamas pastipusių gyvių pusiau sutrūnijusiu lavonais, antrasis nuramina, imantirai sugretindamas gamtoje ir mieste randamas architektūrinės formos, trečiasis, uždavęs savo kompozicijomis keistą mislą, jos neišsprendęs palieka žiūrovą nežinojime.

Du garbės svečiai davė parodai profesinį veidą — Jonas Dovydenas, išstatis 15 Afganistano laisvės kovotojų portretus, ir Manfredas Jasevičius, kuris pirmą kartą dalyvaudamas lietuvių fotografų parodoje užėmė pirmąją salę su savo studijiniais gražių moterų vaizdais. Dovydenas, išdrįšęs fotografuoti Afganistano frontą, atskleidžia didžiadiavisiško fotografo rūpestį dokumentuoti pasaulį sukrečiantį įvykį, ne-

Kazio Daugėlos nuotrauka „Mano sūnus studentas“ šiemetinėje Lietuvių fotografų parodoje.

kreipdamas dėmesio į sau gresianti pavojų. Iš Afganistano serijos išstatis laisvės kovotojų portretus — ginkluotų, jaunų bei pagyvenusių vyrų pozas ir veidus, užfiksuotus Dovydenui įprastu tikslumu. Dovydeno portretai anksčiau buvo ir dabar yra apgaulingai paprasti. Jis pastato prieš foto aparatą žmogų arba žmonių grupę ir juos nufotografuoja, bežiūrinčius tiesiai į objektyvą. Bet Dovydeno taip nufotografuotame portrete visada randa akių gelmę, susirūpinimą veide, ar beslypintį sarkazmą bei ryškumą. Su tokiu išjautimu fotografuoti pozuojančius žmones sugeba tik igudęs tinkamo momento tebejojas.

Manfredas Jasevičius — nauja lietuvių fotografų būrio pažiba. Profesionalas, čikagietis, jau 20 metų fotografuoja madas Sears-Roebuck kompanijai ir turi savo privačią foto studiją, kurioje atlieka komercinius darbus. Jasevičiaus parodoje išstatis darbu tema yra moteris ir jos moteriš-

kumas. Ji čia įvairiose pozose — su papuošalais ir be jų, dažniausiai su spalvingais rūbais, arba nudažytu kūnu. Tokia moters egzotika mažiau patyriusiam meistriui ne visada pasiseka sukurti. Jasevičius pateikia įtikinantį ir nemeluotą moters grožio vaizdą, kaip profesionalui pritinga. Idomu pastebėti, kad profinai fotografai, įskaitant ir jų tarpą ir moteris, pasirinkta dažniausiai moters simbolišką, norėdami išreikšti pasaulyje randama grožį. Atrodytų, lyg moterį susikaupę tobuliausio grožio esmė. Taip bent galvoja dauguma fotografuojančių menininkų.

Su humoristinėmis nuotraukomis šiek tiek liūdnu. Ne visi parodos lankytojai buvo patenkinti ten rodomu humoru. Buvo girdėti balsų, kad šioje „humoristinėje parodoje humoristinių nuotraukų nėra“. Kitas pusiau sarkastiškai išsitarė: „Visai nėra humoro, bet gerai ir pastangos“; arba: „Šios nuotraukos tik fotografui sukėlė juoką, ne žiūrovui“.

Bet balsavusių už juokingasias vis dėlto buvo didelis procentas. Iš išdalytų 250 lapelių, sugrąžintų buvo 210. Parodos lankytojai pirmą vietą davė nr. 15 (Kaziui Daugėlai), antrą — nr. 8 (Zūnei Žilevičienei), trečią — nr. 10 (Vyteniuui Statkui). Kiti konkurso dalyviai buvo — Raimundas Adomaitis, Eugenijus Butėnas, Algimantas Kezys, Regina Jautokaitė, Aldona Kaminskienė, Kristina Kotovaitė, Nijolė Jankutė-Užabalienė, Vladas Užubalis, Nijolė Varnas ir Petras Raziunas.

Kalbant apie šią sunkią tematiką, reikėtų pridėti pastabą, taikomą ypač tiems, kurie pasigedo humoro šioje humoristinėse fotografijos parodoje. Parodos organizatoriai buvo nusistatę neramstyti parodoje išstatis fotografijų jokiais pagalbinais prietaisais, kaip daro kiti, pvz., prirašydami juokingus užrašus ar pripaisydami prie fotografijų karikatūras. Lietuvoje leidžiami humoristinės fotografijos parodų ka-

Nauja Vaičiulaičio knyga

Klasikinio braižo rašytojas Antano Vaičiulaičio plunksna literatūros bičiuliams šiuo metu pateikė, galima sakyti, pačią vertingiausią kalėdinę dovaną — naują novelių ir apsakymų rinkinį *Vidurnaktis prie Šeimenos*. Ir tai reikia prisiminti, galvojant apie prasmingesnes Kalėdų dovanas artimiesiems. Knygą išleido Ateities literatūros fondas. Spausdino „Draugo“ spaustuve.

Šiuose naujausios Antano Vaičiulaičio novelinio žanro puslapiuose yra sutelkta 15 trumpesnių ar ilgesnių, meistriškai apipavidalintų gabalų. Tobula žodine pasakojimo forma ir giliai psichologiniu žvilgsniu į vaizduojamų žmonių sielas ši knyga tampa retu ir labai lauktu įvykiu tonykštėje mūsų literatūroje. Antanas Vaičiulaitis ir čia visu savo kūrybos pobūdžiu pasilieka realistas. Tačiau toks, kuris ir legenda ar pasaka gali paversti realybe, o realybę pasaka. Tokių kūrybos stebuklų skaitytojas ras ir šioje knygoje. Bet aplamai vaikščios gerai pažįstamais žemės takais, juose rasdamas galbūt savo paties ar savo artimųjų pėdas, kurių kasdienybėje ne nepastebėta.

Knygą jau galima išgyti,

Antanas Vaičiulaitis. Nuotrauka Vytauto Mazelio

rašant tiesiog leidyklai: Ateities literatūros fondas, 10000 South Bell Avenue, Chicago, IL 60643. Knygos kaina 7 dol. Leidinys gaunamas ir „Drauge“. Užsiskaitant jį čia paštu, su persiuntimu mokama 8 dol. 50 centų, Illinois gyventojai moka 9 dol. 5 centus.

(k. brd.)

Chicago teatruose

Dainų, šokio ir baleto spektaklis

Platesnio dėmesio vertas naujas Candlelight Dinner Playhouse teatro (6520 S. Harlem) pastatymas „My One and Only“. Jau pats faktas, kad spektaklyje skamba George Gershwin muzika, lydimi Ira Gershwin tekstus, liudija, kad tai ne ilnins spektaklis. Vakarais labai spalvingas. Jame tiek gausu solo, duetu, ir grupinių dainų, tiek gausu šokio ir baleto su turtinga choreografija! Visame pastatyme didelis įvairumas. Čia atkuriami vaizdai Pensilvanijos stoty, Havanos klube, nuosajame paplūdimy, maldyimosi baseine, Oasis klube, vedybų koplyčioje ir kitur.

Žiūrovus stebina ne vien skambi muzika ir šokėjų grakštumas bei aktorių pajėgumas, bet ir nepaprasti sceniniai efektai: pasirodo scenoje lėktuvas, automobilis, kuprunagaris, taškoma siūpūdimio vandenys, o maldyimosi baseino sukurtas tokia imitacija, kad, rodos, plakasi bangos ir nardo jame plaukytojos. Balkono sienelėse nuolat keičiasi mažų elektrinių lemputių šviečia simboliai. Skambus orkestras.

Visur jaučiamas didelis įnašas pa-

Lietuvių menininkų veikla Indianoje

Latvių menininkų parodos metu Lietuvių dailės muziejuje — Čiurlionio galerijoje atsilankė svečiai iš Northern Indiana Arts Association ir ta proga pasikvietė keturis šios parodos menininkus surengti individualines parodas jų naujame, šešių milijonų dolerių vertės muziejuje, kuris dabar yra statomas.

Kaip jau žinome, lietuviai menininkai jau daug anksčiau yra suruošę labai gerai pasisekusių meno parodų Munster, Ind. mieste. Tarp jų ypač pažymėtinos „Čiurlionio galerijos kolekcija“ bei „Kopų moterų“ parodos. Su pasidžiaivimu Northern Indiana Arts Association atstovas pridūrė, kad gruodžio ir sausio mėnesiais Munster mieste vyks **Algimanto Kezio** klasikine-retrospektyvinė foto paroda, kurios metu bus galimybė pasigrožėti geriausiais menininko darbais.

Šiuo metu ten vyksta paroda, pavadinta „Kopų transformacija“ vardu, kurioje tarp kitų yra pakviestos dalyvauti mūsų žinomos dailininkės: **Marija Ambrozaitienė, Vanda Balukienė** ir **Ada Sukuviene**. Šiai progai pažymėti yra išleistas puikus katalogas bei padaryta vaizduojamų mūsų dailininkų darbais. Šioji paroda yra numatyta pakartotinai surengti Kalamazoo, Michigan, miesto meno muziejuje.

Tuo būdu lietuviams menininkams bei meno darbuotojams atsiveria stambi galimybė praplėsti savo veiklą ne tik už Chicago, bet ir už kaimyninės Indianos valstybės ribų.

E.H.

tyrusio režisieriaus William Pullin-
s! Ir stebina išradimą Rudy Hogen-
miller bei James Harms choreografi-
ja. Aktoriai ir šokėjai plačiai gastro-
liavė įvairių didžiųjų miestų scenose
ir įvairiuose Chicago teatruose.
Shannon Cochran baigusi Cincinat-
i muzikos konservatoriją, Kenny In-
gram yra dėsnytojas River North
baleto mokykloje, Gail Lohla daly-
vavusi Broadway pastatymuose,
Leslie Trayer ir Steve Reddy daly-
vė filmų kūrime. Pats gi režisierius
Pullins, pagerbtas garbės doktoratu
Lewiss universitete, yra laimėjęs sep-
tynias Jeff premijas.

J. Pr.

Viena diena Vilniuje

(Atkelta iš 3 psl.)

tebegyvoja „liaudies priešai“ ir jie čia šita ansambli j Vilnių atsiuntė. Nyku buvo žiūrėti į gudes, kresnas, sukumpusias, dar jaunas, o jau pasenusias. Dainavo jos gergždančiais balsais, o viena dainininkė pristatė vis kad užkniakdavo kaip morčiaus katinas, perbraukdama jų visą melodiją. „Niekie tie gudai neturi“, kalbėjo mano giminaitis. „Rusai juos visiškai baigia užgožti. Pavažiutum iki Minsko, tai pamatytum. Tarp Gudijos ir Lietuvos toks pat skirtumas, kaip tarp Lietuvos ir Amerikos. Kai turi važiuoti į Gudiją tarnybiniais reikalais, vežuosi sau maistą iš Lietuvos, kitaip turėčiau badauti!“

Diena slinko prie galo. Vaikai, lig šiol maitinęsi ledais ir saldainiais, pareiškė, kad jie nori valgyti, mes irgi tik dabar prisiminėm, kad vakarienės dar neturėjom. Į estradą išėjo lenkų grupė. Nutarėm jų nebeklausyti, išvažiom ieškoti valgyklos. Pasirodė, kad valgyklą rasti nėra taip jau paprasta. Viena jau užbaigusi savo valgius — užsidaro, kita turi ką valgyti, bet atsisako aptarnauti vaikus. Dar pavažinėję tačiau suradom didelę ir gražią svetainę, kuri sutiko mus pamaitinti. Padavė ja atnešė ilgą valgių sąrašą, bet perspejo, kad likę tik šalti valgiai. Turėjom pasitenkinti duona, kumpių ir agurkais, bet išalkus viskas buvo skanu.

Pusė svetainės buvo užimta vienos didelės jaunuolių grupės, apie trisdešimt žmonių. Visi jie buvo maždaug vieno amžiaus, iš išvaizdos turbūt studentai. Jie kažką šventė, ką — niekad nesužinojau. Visi vyrai vilkėjo tamsiais kostiumais, merginos buvo pasirėdžiusios puošniom suknelėm. Kita pusė svetainės buvo tuščia, mes buvom vieninteliai svečiai. Grojo kapela ir mums įeinant kelios poros šoko valsą pagal lietuvišką „Grazių dainelių daug girdejau“ melodiją. Paskui jie šoko tango, irgi pagal lietuvišką dainų pynę.

Muzikai nutilus, šokėjai sugrįžo prie stalų,

už kažką buvo paskelbtas tostas ir jie uždainavo dainą. Dainavo skambiai ir griausmingai. Nuo pat pirmo posmo aš sustojau valgyti, mane sustingdė šiurpulis.

Balnokit, broliai, žirgus,
Balnokit, broliai, žirgus,
Balnokit, broliai, žirgus,
Balnokit, broliai, žirgus,
Reiks karan joti.

Juk tai turbūt laisvės kovotojų daina — pagalvojau.

Paduok, sesute, karda,
Paduok, sesute, karda,
Paduok, sesute, karda,
Reiks priešą kirsti.

Iš mano sąmonės išnyko svetainė, išnyko valgiai, sudėti ant stalo. Prieš akis atstojau man brangūs žmonės, Alpa, Vytas, Antanas, Arvydas... Apie jų likimą per keturiasdešimt metų niekas nedrįso laiškais rašyti, apie juos sužinojau tik vakar. Pusėsere su ašaromis pasakojė apie jų likimą, aš su ašaromis klausiausi ir jaučiausi kaltas, kad jų gretose mano vieta buvo tuščia. Alpa buvo man daugiau kaip brolis, negu pusbrolis. Mes buvom vienmečiai, besimokydami gimnazijoje gyvenom vienam kambary, dalijomės kartu kiekvieną mintį, kiekvieną jausmą. Jis išėjo iš namų su miško broliais, kovojo Žaliojoji daug metų, laimingai išvengė mirties ir sužeidimo. Kai Vakarai ne išgirdo jų laisvės šauksmo, kai jau kova tapo beviltiška, pasinaudodami amnestija jie išėjo iš miško. Ji ir jo kovos draugus sribai dvylika kilometrų varė klupščiomis ant kelių. Sekė ketveri metai kalėjime ir ketveri metai Raudonojoje armijoje.

O jeigu aš negrišiu,
O jeigu aš negrišiu,
O jeigu aš negrišiu,
Žirgelis parnės.

Alpa buvo tikras ūkininkaitis ir be galo mylėjo arklus. Apie ką su juo, būdavo, bekalbėtum, kalba nukrypdydavo į arklus. Sugrįžęs iš Rusijos jis stodo dirbti prie savo mylimųjų arklių. Neigai tačiau tekti jam gyventi. Viena

sykį išvažiuo jis į miestą ir jo žirgelis parvežė jį negyva.

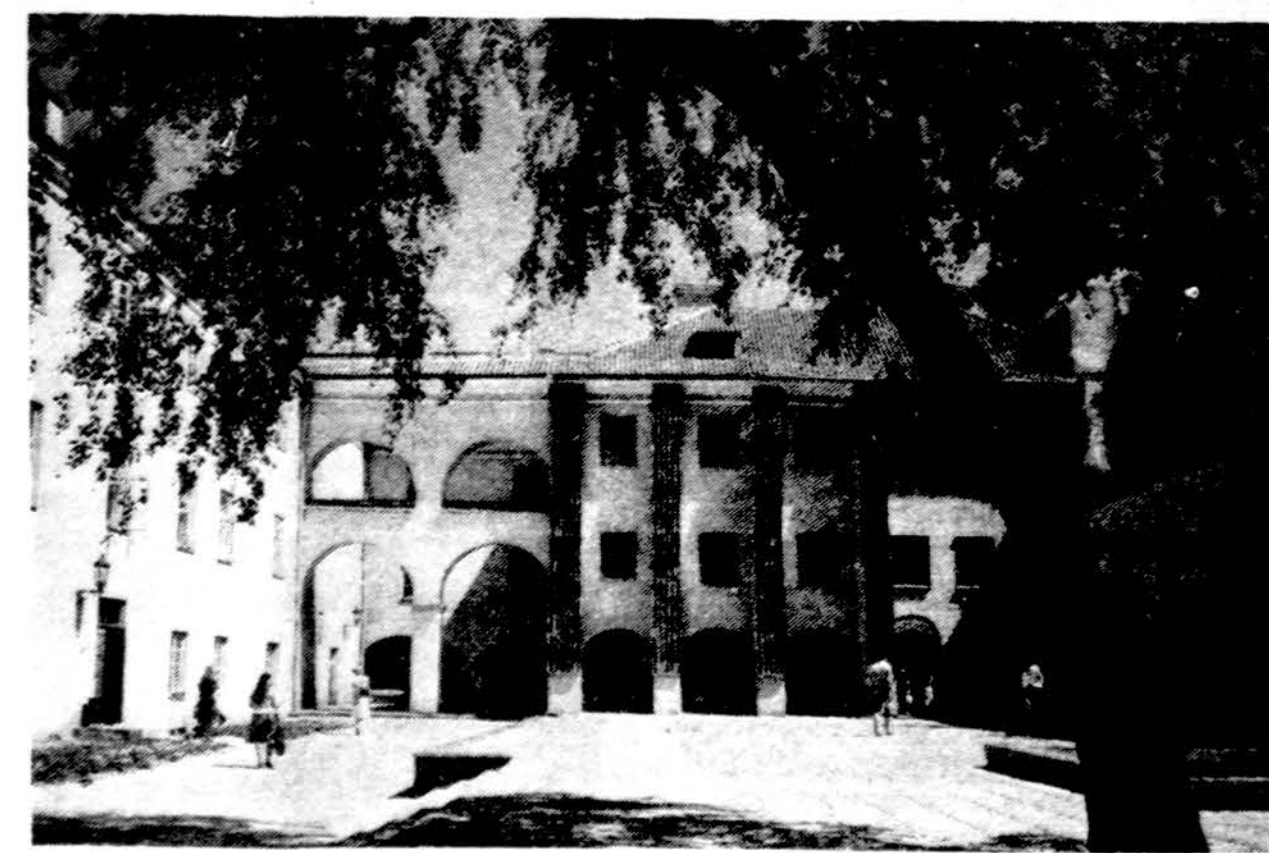
Ant mano smėlio kapo,
Ant mano smėlio kapo,
Ant mano smėlio kapo
Berželis žaliuos.

Studentai dainavo vieningai, vyriški balsai vyravo. Atmintis nukėlė mane į Zarasų kraštą, kur aš viešėjau pas savo antros eilės dėdę. Jo sodyba buvo ant kalnelio, apačioj tyvuliavo ežeras. Besileidžiantis saulės spinduliai blizgino ežerą sidabru. Vytautas ir Antanas maudė arklus, ramaus vandens tvaskes arkliai ir jie atrodė kaip mažyčiai siluetai. Dangus buvo nuspalvintas mėlyna ir raudona žara. Niekad nemačiau gražesnio vaizdo Lietuvoj, kaip tada Poškų sodyboj. Tas vakaras liko vienas iš mano atminties turtų. Vakar

sužinojau, kad Antanas ir Vytautas kovos metais išėjo į partizanus. Pirmas žuvo Antanas, po metų — Vytautas. Kazin, ar žaliuoja berželis ant jų smėlio kapų. Jų kapai nežinomi.

O tam žaliam berželi,
O tam žaliam berželi,
O tam žaliam berželi
Gegutė kukuos.

Pusbrolį Arvydą mes vadindavom Vidučiu. Kai paskutinį sykį jį mačiau, prasidedant karo audroms, jis dar buvo geltonplaukis, švelnus ir simpatingas vaikutis. Pusėsere su entuziazmu pasakojė, kaip jis užaugo, baigė aukštusiu mokslus; nepasilikdamas siauroj specialybėj, jis plėtė savo asmenybę į visas puses. Taip, kaip gegutė negali nekuoti, taip jis negalėjo užgniauzti savo polekių. Jis parašė studiją, palyginančią komunistų, nacių ir tautininkų

M.K. Sarbievijaus kiemas Vilniaus universitete.

valdžias. Ta studija buvo „stalčiaus literatūra“, skirta ne platinimui, o tik diskusijoms tarp artimų draugų. Deja, kraupioj teroro aplinkoj vienas iš jo draugų jį išdavė. Sekė septyneri metai gulagė, nežmoniškos gyvenimo sąlygos. Grįžo jis palūžęs, dvasiškai ir fiziškai. Mirė Lietuvoje, nesulaukęs nė keturiasdešimties metų.

O toj raiboj gegutėj,
O toj raiboj gegutėj,
O toj raiboj gegutėj
Širdelė plazdens.
O toj mažoj širdelėj,
O toj mažoj širdelėj,
O toj mažoj širdelėj
Dainelė skambės.
O toj skambioj dainelėj,
O toj skambioj dainelėj,
O toj skambioj dainelėj
Visa Lietuva.

Lietuva dainelėj, Lietuva širdelėj. Skausmo ir laimės jausmas susipynė, parbloškė mane ir nesuvaldomai pasipylė ašaros. Lietuva, mano tėvyne, viso pasaulio užmiršta, tiek kentėjusi ir tebekentianti, tiek sūnų ir dukterų praradusi smėlio kapuose ir Sibiro pusnyuose, tu vis tiek esi dar gyva lietuvių širdyse! Aš pajutau tą laimės jausmą, kurį jaučia jaunuolis, kuomet prisipažįsta mylįs merginą ir išgirsta iš jos: „Ir aš tave myliu!“ Tiek metų mylėjęs Lietuvą iš tolo, aš dabar pajutau, kad Lietuva mane irgi myli.

Ilgai negalėjau suvaldyti savo ašarų. Mano mažieji giminaičiai žiūrėjo į mane išplėtomis akimis; jie nežinojo, kad suaugę vyrai irgi gali verkėti. Priėjau prie studentų stalų, pristatėčiau, kad esu iš Chicago, kad Lietuvos nemačiau jau keturiasdešimt dvejus metus. Nutrūkstanciais sakiniais aš padėkojau jiems už tą laimę, už žinią, kad Lietuva gyva. Palinkėjau, kad visuomet nešiotų Lietuvą savo širdyse. Niekas nekaltėjo. Tik vakaro prieblandoje žiūrėjo į mane tamsios ir gilios mergelių akys.

O tose akyse buvo visa Lietuva.